

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Мозгова Л.О., к.е.н., викладач,

Гронь О.В., викладач (ХНЕУ)

Визначено основні загрози щодо власності у акціонерних товариствах. Розглянуто три основні теорії, що пояснюють поглинання: теорію виникнення синергії, теорія гордині, теорію «агентських витрат».

Ключові слова: економічна безпека, корпоративне управління, власники, менеджери, конфлікт, загрози, право власності.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Життєдіяльність акціонерного товариства передбачає динамічні корпоративні відносини та чисельні зв'язки. При цьому товариство функціонує в умовах дії тих чи інших загроз, які можуть його дестабілізувати та спричинити небезпеку для життєдіяльності. Тому має функціонувати ефективна система забезпечення економічної безпеки акціонерного товариства, яка є складною як за структурою, так і зв'язками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в окремі аспекти розробки механізмів управління економічною безпекою зробили такі українські та російські дослідники, як: В. І. Мунтіян, В. М. Геєць, М. Г. Чумаченко, Л. І. Абалкін, В. В. Іноземцев та інші [1,2,3]. Але динамічні зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі, вимагають поглиблених наукових досліджень щодо забезпечення економічної безпеки в системі корпоративного управління.

Аналіз існуючих досліджень свідчить про те, що у більшості випадків вивчаються сутність і зміст корпоративних відносин, виходячи з їхньої юридичної природи. У зв'язку з цим висвітлюється лише один бік проблеми – відносини з приводу створення та функціонування юридичної форми акціонерного капіталу – акціонерного товариства. Питання економічних інтересів, яке є основою корпоративних відносин, зміст та структура корпоративних відносин, їх зв'язок з безпекою підприємства залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження загроз, що несуть в собі відносини між власниками акціонерних товариств та іншими суб'єктами корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини акціонерів з іншими суб'єктами корпоративного управління є вищим, найважливішим рівнем в ієрархії відносин на підприємстві і, відповідно, для економічної безпеки. У відносинах цього рівня (в порівнянні з іншими) мають більшу вагу особисті і правові аспекти. Їх умовно можна розбити на відносини: між власниками; власниками та вищим керівництвом підприємства; власниками та

підприємством; третіми сторонами (фізичні особи, юридичні особи, уповноважені органи державної і муніципальної влади) та власниками; третіми сторонами та підприємством. Всі ці відносини несуть певні протиріччя і можуть породжувати відповідні погрози.

Основними загрозами для власників підприємств, перш за все, є перехід права власності на товариство до сторонніх третіх осіб, недружнє поглинання; економічно не вигідний для власника продаж підприємства; перехід права власності до вищого керівництва підприємства; перехід контролю до сторонніх осіб; перехід контролю до вищого керівництва підприємства; ліквідація підприємства; функціонування підприємства всупереч інтересам власників.

Треті особи можуть бути зацікавлені у підприємстві, як правило, в наступних випадках: контрагенти підприємства (постачальники або покупці), що бажають вертикальної інтеграції; контрагенти конкурентів підприємства, що також бажають вертикальної інтеграції, але вважають підприємство більш вигідним для поглинання, ніж конкурент; інші сторонні організації.

Як вказують Р. Я. Вакулєнко і Є. В. Новосьолов, «в даний час існують три основні теорії, що пояснюють поглинання: теорія виникнення синергії, теорія гордині, теорія «агентських витрат» [1].

Теорія виникнення синергії як перевищення цілого над сумою складових в своїй суті має припущення, що нове більше утворення після поглинання матиме ряд переваг внаслідок об'єднання ресурсів, можливостей поглинача і підприємства, яке поглинається. Зазвичай використовується менеджментом підприємства для пояснення своїх дій (операційні синергії: економія операційних витрат (ефект агломерації); економія на НОКР; ефект комбінування взаємодоповнюючих ресурсів; збільшення розмірів ринкової ніші корпорації; фінансові синергії: створення податкових щитів (відхід від оподаткування); можливість купівлі компанії за ціною нижче балансової; диверсифікація).

Теорія гордині ґрунтується на тому, що менеджери компанії-поглинача, що діють в умовах невизначеності, на підставі своєї власної оцінки приймають ірраціональні рішення (злиття як результат індивідуального рішення менеджерів корпорації-покупця; менеджери вважають, що саме їх оцінка вартості вірна, а ринкова оцінка вартості корпорації-мети не повністю відображає потенціал її розвитку).

Теорія агентських витрат виходить з наявності конфлікту між менеджментом і акціонерами (оскільки менеджери не завжди діють на користь акціонерів, менеджери орієнтовані на зростання корпорації, оскільки зростання корпорації збільшує владу менеджерів) [2]. Як відзначають Р. Я. Вакуленко і С. В. Новосолов, «...у менеджмента відсутні мотиви, що спонукають їх направити вільні засоби акціонерам, а не інвестувати їх в проекти з низькою або негативною чистою приведеною вартістю або витратити на утримання компанії, тобто зберегти контроль над такими засобами» [1]. З точки зору економічної безпеки правильно розглядати ці явища, виходячи з мотивації вищого керівництва підприємства-поглинача, тим більше, що це буде корисно при аналізі економічної безпеки як підприємства, що поглинається, так і підприємства-поглинача.

Керівництво інформаційно-аналітичними службами, такими як відділ інформаційних технологій, бухгалтерія, фінансовий відділ, планово-економічний відділ, відділ маркетингу, внутрішній контроль, переходить до групи менеджерів. З цієї миті вся інформація, що отримується власником, визначається групою менеджерів. Ця інформація може не мати нічого спільного з процесами, що реально відбуваються на підприємстві, і його фінансово-господарською діяльністю.

Характерною особливістю переведення контролю до групи менеджерів є висока ступінь латентності явища. Всі заходи, що проводяться групою менеджерів в даному напрямі, зовні є звичайними для підприємств і жодної підозри не викликають. Другою характерною особливістю переведення контролю до групи менеджерів є безповоротність процесу починаючи з певного моменту, оскільки в процесі переведення контролю ступінь впливу групи менеджерів на підприємство, а також їх економічні можливості збільшуються наростаючими темпами, тоді як для підприємства і власника вони можуть зростати не так швидко або найчастіше знижуватися [3].

Перехід власності до менеджменту підприємства. Зазвичай є фазою, наступною після встановлення контролю групи менеджерів над підприємством. Встановивши фактичний контроль над підприємством, менеджери забезпечують собі

отримання значних матеріальних вигод коштом підприємства. Група менеджерів, що має контроль над підприємством, може сформувані у власника негативну оцінку фінансово-економічного стану підприємства, ніж істотно понизить як інтерес власника до володіння підприємством, так і відповідно ціну підприємства при продажі. Менеджерами можуть бути використані механізми створення контрольованої кредиторської заборгованості, банкрутства підприємства. Перехід контролю до третіх осіб є зазвичай наслідком слабкості підприємства або власника в тому або іншому аспекті і попаданні його в ту або іншу залежність від третіх осіб. Третя особа в стосунках обмежується контролем, який економічно може бути вигідніший, ніж придбання підприємства. Функціонування підприємства всупереч інтересам власника може відбуватися не лише при повній, але і при частковій втраті контролю над підприємством. Інтереси осіб, повністю або частково контролюючих підприємство, можуть виявитися неспівпадаючими. Може бути два види такого функціонування: явне або приховане.

Таким чином, відносини власників між собою, з підприємством, з менеджментом підприємства і з третіми особами складні та суперечливі. Для контролю цих відносин система економічної безпеки підприємства повинна розробити комплекс спеціальних заходів.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Економічна безпека підприємства прямо чи опосередковано включає наступні моменти: наявність загроз (внутрішніх і зовнішніх) та збалансованість інтересів (інтереси об'єктів захисту мають носити збалансований характер). Подальший розвиток вітчизняного корпоративного сектора вимагає передусім, подолання суперечностей, що супроводжують розвиток корпоративних відносин. Проведені дослідження виступають базою для подальших розробок науково-методичного характеру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вакуленко Р. Я. Защита бизнеса и стратегия предприятия: экономический и правовой аспект / Р. Я. Вакуленко, Е. В. Новоселов. - М.: ЮРКНИГА, 2005. - 160 с.
2. Анисимов С. Н. Разработка стратегий по совершенствованию противодействия процессам поглощения промышленных предприятий : автореферат дис. кандидата экономических наук : 08.00.05 / Сергей Николаевич Анисимов.- Санкт-Петербург, 2007.- 19 с.
3. http://goro.in.ua/ru/services/corporate_right/ma/

Аннотация. Определены основные угрозы в отношении собственности в акционерных обществах. Рассмотрены три

основные теории, объясняющие поглощения: теория возникновения синергии, теория гордыни, теория «агентских издержек».

Ключевые слова: экономическая безопасность, корпоративное управление, собственники, менеджеры, конфликт, угрозы, право собственности.

Summary: The main threat on the property in joint stock companies. Three main theories that explain absorption: theory of synergy theory hubris theory of "agency costs."

Keywords: economic security, corporate management, owners, managers, conflict, threats, property.

Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Отенко І.П.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 657.24

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ПОТОКІВ В ПРОЦЕСІ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Осика А. С., аспірант (ХНЕУ)

Розроблено підходи до організації інформаційно-аналітичних факторів - потоків, спрямованих на удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в процесі управління витратами.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, інформаційно-аналітичні потоки, управління витратами.

Постановка проблеми. Сучасна трансформація економіки передбачає пошук нових, більш ефективних підходів до управління діяльністю промислових підприємств. В більшості випадків діюча на сучасних підприємствах система економічної безпеки виконує лише важливу охорону функцію. Але за сучасних умов виникає потреба у визначенні місця, ролі механізму управління витратами в контексті формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання за наявності зовнішніх і внутрішніх економічних загроз, що й актуалізують тему дослідження.

Вплив умов господарювання на ефективність діяльності підприємства у ринковому середовищі є беззаперечним, але не вирішальним, адже система управління підприємством покликана не лише спрямовувати діяльність у сфері дії сприятливих чинників, але й своєчасно відвертати руйнівні, формувати сприятливі умови у зовнішньому та внутрішньому середовищах. Вирішальну роль у цьому відіграє побудова на підприємстві системи економічної безпеки як складової загальної системи менеджменту підприємства, яка спроможна адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози господарської діяльності. Основою дієвості зазначеної системи управління виступає інформаційне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові та практичні проблеми, пов'язані з економічною безпекою суб'єктів різних рівнів управління економікою, і шляхи їх вирішення відображені в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених В.І. Мунтіяна, В.С. Пономаренка, Т.С. Клебанової, М.В. Куркіна, С.В. Лабунської,

О.В. Прокопішиної, В.М. Амітана, Л.Коженьовскі, Є. Бухвальда, В. Панькова [2, 3, 4, 7, 8].

Невирішена частина проблеми. Однак, питанням розробки інформаційної бази, без якої унеможливується ефективна діяльність системи економічної безпеки підприємства (ЕБП), на думку авторів, приділено не достатньо уваги з боку вітчизняних та зарубіжних фахівців та вони потребують подальшого розгляду.

Перш за все, слід зазначити, що пропонується системний підхід до побудови бухгалтерського обліку на підприємстві як такий, тобто бухгалтерський облік розглядається перш за все як дієва підсистема менеджменту підприємства, а не тільки як процес та інструментар впливу керуючої системи на керовану [1].

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка підходів до організації інформаційно-аналітичних факторів-потоків, спрямованих на удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в процесі управління витратами.

Шляхи розв'язання проблеми. Автор поділяє думку багатьох вітчизняних науковців, що система бухгалтерського обліку має відповідати всім наявним ознакам категорії «система». Так у своїх дослідженнях, М. Пушкар доводить, що облік є системою, оскільки до нього можна пристосувати визначення як упорядкованої сукупності взаємопов'язаних між собою частин, елементів, складових, котрим властиві відповідні закономірності та котрі створюють єдине ціле. Визначення вченого можна сприймати як аргумент наведеного підходу відносно трактування обліку як системи [9]. Ф.